

OCENE IN POROČILA

Goriški letnik. Zbornik Goriškega muzeja. Juvančičev zbornik. 6/1979, Nova Gorica 1979, 515 strani.

Zbornik Goriškega muzeja se nam tokrat predstavlja v izrednem obsegu in z zelo bogato vsebino s področja zgodovine, etnologije, umetnostne zgodovine, literarne zgodovine, muzikologije in še nekaterih drugih znanstvenih panog. Kot moramo razbrati že iz podnaslova, mu daje ton osemdesetletnica primorskega rojaka in zgodovinarja dr. Iva Juvančiča. Uredništvo Goriškega letnika se je za 6. številko obrnilo po prispevke k Juvančičevim sodelavcem, prijateljem in učencem Kot ugotavlja v uvodu številke ravnatelj Goriškega muzeja Branko Marušič, se v Juvančičevem zborniku pojavlja vrsta mlajših raziskovalcev primorske zgodovine, ki bodo porok, da bo tudi primorski prostor deležen ustreznih raziskav na področju humanističnih ved, ki jih do sedaj še ni bil deležen v polni meri.

Slavljenču dr. Ivu Juvančiču sta namenjena prva dva prispevka. Branko Marušič je orisal njegovo življenje in delo, Marijan Breclj pa sestavlja bibliografijo njegovih del (do leta 1979 obsega 175 enot) kot tudi del o njem. Naslednja dva prispevka se ukvarjata z Juvančičevim rojstnim krajem Bovcem. Dr. Milko Matičetov razpravlja o imenih Bovec-Bovčan, -bovški. Janez Dolenc predstavlja aitiološke ali razlagalne pripovedke iz Bovškega, ki jih objavlja v originalnem krajevnem narečju.

Marija Rutar predstavlja ljudsko prehrano na Tolminskem od srednjega veka do danes, dr. Jože Pirjevec razpravlja o Padovi in Benetkah kot izobraževalnih središčih jugoslovanske mladine v predmarčni dobi. Dr. Franc Rozman je orisal zbiranje prispevkov za bosansko-hercegovske begunce v letih vstaje 1875—1878 na podlagi vesti v goriški »Soči«. — Mag. Andrej Vovko je s tabelami prikazal delovanje podružnic narodnoobrambne šolske »Družbe sv. Cirila in Metoda« na Goriškem v obdobju 1885—1918, in sicer tistih, ki so bile ustanovljene pred letom 1907. Mag. Boris Gombač podaja karakterizacijo stavk in mezdnih bojev v Trstu v desetletjih pred razpadom Avstro-Ogrske, Drago Sedmak pa prikazuje ustanovitev slovenske vladne (fašistične) stranke na Goriškem leta 1922, še zlasti fašijev v Kanalu in v Brdih. — Dr. Milica Kacin-Wohinz podaja pregled razvoja stališč Komunistične partije Italije o slovenskem vprašanju, še zlasti poročilo Ignazia Siloneja iz leta 1927 ter pripombe Ruggerja Grieca. Vid Vremec objavlja kratek pregled življenja in dela primorskega komunista Albina Vodopivca, nato pa priobčuje njegovo poročilo o mladinskem gibanju na Goriškem leta 1936. — Slavica Plahuta je izčrpno orisala delovanje narodnoosvobodilnih ciklostilnih tehnik na Krasu, dr. Tone Ferenc je prikazal zločinsko delovanje dr. Hansa Branda, polkovnika SS, ki je leto dni poveljeval SS bataljonu za obrambo Krasa, pozneje imenovanemu SS bataljonu kraških lovcev. Mag. Boris Mlakar podaja podroben pregled delovanja domobranstva na Tolminskem, tako vojaškega kot propagandnega. — Razprava Metke Gombač o tržaškem okrožju leta 1945 poseže tudi v čas NOB, njen glavni del pa je namenjen upravni razdelitvi tržaškega ozemlja po osvoboditvi. Dr. Tone Zorn je prikazal odnose med Zavezniško vojaško upravo in slovenskim šolstvom v Slovenskem Primorju leta 1945, dopolnjuje pa ga prispevek Draga Pahorja o ljudskošolskih učnih načrtih Zavezniške vojaške uprave v letu 1945 in o vlogi slovenskega političnega emigranta prof. Srečka Barage pri njihovi izdelavi. — Ljudmila Bezljaj-Krevel podaja kratek historiat službe varstva arhivskega gradiva v Severnoprimorski regiji s poudarkom na razvoju po letu 1945.

Umetnostnozgodovinski del zbornika začenja Marko Vuk z obširnimi in bogato ilustriranim pregledom arhitekture kraške renesanse. Borut Uršič je prikazal romarsko cerkev v Logu pri Vipavi. Verena Koršič je predstavila delovanje goriške slikarke Melite Rojic ob stoletnici njenega rojstva. Tomaž Pavšič se je lotil zelo obsežne naloge popisati vse spomenike in spominke plošče osebam v občinah Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica, Sezana in Tolmin. V uvodu k popisu je obrazložil metodologijo, ki jo je imel pri tem delu. Slavica Kovač-Mlakar je orisala življenje in naglasila pomen dela primorskega duhovnika in skladatelja Vinka Vodopivca, Viktor Smolej pa obširno predstavlja življenje in delo manj znanega slovenskega goriškega književnika Frana Zakrajška, ki je med drugim bogatim življenjskim delom leta 1864 izdal v Gorici tudi almanah Goriški letnik za čitatelje »vsecega stanu«, po katerem je prevzel ime zbornik Goriškega muzeja. Razprave v zborniku zaključuje Zoltan Jan z biografijo slovenskega pisatelja in enega vodilnih slovenskih psihiatrov Bogomira Magajne.

Letnik zaključuje običajna rubrika ocen in poročil, ki poleg že običajnih »sosedskih« revij z druge strani meje obravnava tudi hrvaške revije za zgodovino Istre, Reke in njene okolice.

Goriški letnik je s svojimi šestimi letniki opravil že pomembno poslanstvo pri zapolnitvi že omenjene vrzeli v zgodovinskem, umetnostnozgodovinskem, etnografskem, arheološkem in sorodnem raziskovanju tega predela Primorske. Šesta številka pomeni zaenkrat nedvomno njegov vrh in dokazuje, da je revija na pravi poti.

Andrej Vovko

Zbornik za historiju školstva i prosvjete, 12, Ljubljana 1979, 196 strani.

Ton dvanajsti številki Zbornika, ki ga skupaj izdajajo vsi zaenkrat trije jugoslovanski šolski oziroma pedagoški muzeji v Beogradu, Ljubljani in Zagrebu, dajeta dva pedagoga: Jean Jacques Rousseau in dr. Mihajlo Rostohar.

Rousseauju so prispevki namenjeni ob 200-letnici njegove smrti. O njegovem življenju in delu piše Radmila Aćimović-Nikolić, upokojeni višji kustos Pedagoškega muzeja v Beogradu. France Ostanek je prikazal odmeve Rousseaujevih idej v delih slovenskih avtorjev od Marka Pohlina, Antona Tomaža Linhart, Valentina Vodnika, Antona Fistra, Ivana Lapajnet, pa do časov po osvoboditvi, ko so šele izšli popolni prevodi nekaterih njegovih del. Asistentka na Filozofski fakulteti v Zagrebu Edita Šooš je prikazala Rousseaujevo družbeno-pedagoško misel in delo.

Izven »Rousseaujevega okvira« je upokojeni beograjski učitelj Mihajlo Petrović-Mingelj orisal življenje in delo Milana-Miće Arsenijevića, srednješolskega profesorja in enega izmed sekretarjev CK SKOJ. Delo ima posebno vrednost, ker je bil Petrović Arsenijevićev mladostni tovariš. Avtor prikazuje Arsenijevićevo revolucionarno rast in značilno trnjevo pot kazenskih predstavitev naprednih javnih uslužbencev za čase stare Jugoslavije. Redni profesor Filozofske fakultete v Zadru dr. Mate Zaninović objavlja drugi del razprave Sole v Šibeniku in okolici do leta 1921, po katerem sem spraševal v oceni prejšnje 11. številke Zbornika. Očitno bi bilo treba razdelitev razprave na dva dela jasneje označiti. Drugi del se začne za obdobjem ponovne avstrijske okupacije po Napoleonomem padcu, končuje pa z umikom italijanske okupacijske vojske leta 1921 iz Šibenika, ki ga je bila zasedla ob propadu Avstro-Ogrske. Delo je bogato opremljeno s številnimi tabelami.

Ravnatelj Hrvaškega šolskega muzeja v Zagrebu Branko Pleše piše o življenju in pedagoškemu delu hrvaškega učitelja, javnega delavca in književnika Janka Leskovarja, ki je stalno spremlja nove dosežke pedagoške znanosti in jih uporabljal v vsakodnevem šolskem delu. Profesor Filozofske fakultete v Skopju dr. Risto Kantardžiev je opisal življenje in delo pomembnega makedonskega pedagoga iz 19. stoletja Josifa Kovačeva, ki je bil reformator makedonskega osnovnega šolstva in je osnoval prve pedagoške šole v Makedoniji.

V rubriki manjših prispevkov sta dva članka posvečena že omenjenemu dr. Rostoharju. Profesor na pedagoški fakulteti v Plznu Vaclav Spevaček piše o dr. Rostoharju v Pragi, že pokojni Albin Podjavoršek pa o tem pomembnem slovenskem pedagogu in še zlasti psihologu pri Slovencih. Obe deli sta nastali ob stoletnici njegovega rojstva.

Albin Podjavoršek je prispeval tudi pregled življenja in dela sestre Klare (France) Vrhunc, prve slovsne vzgojiteljice slepih, hkrati pa je orisal zgodovino izobraževanja slepih za časa Avstro-Ogrske in stare Jugoslavije. Andrej Vovko je opisal prireditve ob 80-letnici Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani, Radmila Aćimović-Nikolić. Jože Ciperle, Tatjana Hojan, Ksenija Simić, Ivan Vavra ter Zlata Božičevi pa so prikazali razstavno dejavnost vseh treh jugoslovanskih šolskih muzejev. Ocenam nekaterih knjig s področja zgodovine šolstva sledi bibliografija asistenta na Filozofski fakulteti v Skopju Kira Kamberskega o delih za zgodovino šolstva in pedagogike v Makedoniji v obdobju 1970—1978.

Ob pregledu vsebine revije moremo opaziti, da Zbornik ni zgolj glasilo delavcev jugoslovanskih šolskih muzejev. Kljub temu bi kazalo krog njegovih sodelavcev še nadalje razširiti, zlasti z avtorji iz tistih republik, ki šolskih muzejev še nimajo. Prispevki, kot sta v 12. številki deli obeh avtorjev iz Makedonije, so vzpodbudno znamenje. Zalostno plat zadnje številke Zbornika pa pomeni tisk, ki je dobesedno »kriminalen«. Ta pojav se je pri nas žal zelo razpasel in nedvomno slabo vpliva na vse tiste delavce, ki se ukvarjajo z izdajanjem revije.

Andrej Vovko